

Czym myślenie filozoficzne różni się od naukowego?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Jaspers Karl, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkovicz, Wrocław 2000.
- Jaspers Karl, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkovicz, Wrocław 2000.
- Woleński Jan, „Filozofuj!”, 2016, nr 4.
- <https://filozofuj.eu/jan-wolenski-filozofia-i-nauka/> [dostęp 10.04.2016 r.].

Czym myślenie filozoficzne różni się od naukowego?

Fasada Uniwersytetu Toronto w Kanadzie. Przedstawione tu cztery postacie to (od lewej) alegorie sztuki, nauki, prawa i filozofii.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Czy nauka i filozofia to dwa całkowicie odmienne i niezależne od siebie sposoby poznania rzeczywistości? A może coś je łączy? Może się wydawać, że działalność filozofa, który spacerując po lesie zastanawia się, w którym momencie rosnące obok siebie drzewa stają się lasem, jest zupełnie czym innym niż praca botanika, który klasyfikuje gatunki drzew. A jednak, istnieją podobieństwa między filozofią i nauką – obie biorą się z myślenia ogólnego, racjonalnego i krytycznego. Nie brakowało myślicieli, którzy uważali, że są one ze sobą w gruncie rzeczy tożsame. Istnieją różne koncepcje ujmujące stosunki między filozofią i nauką oraz poglądy na różnice dzielące te dwie formy poznania rzeczywistości.

Twoje cele

- Odróżnisz myślenie filozoficzne od naukowego.
- Zdefiniujesz filozofię w relacji do nauki.
- Przeanalizujesz różnice w poznaniu filozoficznym i naukowym.
- Ocenisz, w jakim stopniu filozofia jest dziedziną niezależną od nauki.

Przeczytaj

Filozofia z perspektywy nauki

Jak pewnie spodziewasz się po przeczytaniu wprowadzenia, nie wystarczy sięgnąć do definicji filozofii i nauki, by odpowiedzieć na postawione pytania. Problemem jest również to, że ze względu na złożoność problemu, nie istnieje jedna i ostateczna definicja żadnej z tych dziedzin. By jednak obrać punkt wyjścia, okreśmy filozofię jako formę poznania i wiedzę o rzeczywistości, która jest racjonalna, krytyczna, stawia pytania fundamentalne (czyli nieustannie zastanawia się nad sensem pytań, które stawia) i może dotyczyć wszystkiego, co istnieje. Dotyczy więc bytu, czyli tego, co jest, w znaczeniu przedmiotów materialnych i niematerialnych, ale i człowieka, Boga, ludzkiego poznania, moralności, piękna i innych, bardziej konkretnych dziedzin.

Z kolei nauka również jest poznaniem i wiedzą o rzeczywistości, szczególnie istotny jest jednak aspekt kontroli – wiedza naukowa musi bowiem sprostać ściśle zdefiniowanym wymaganiom: treściowym (dotyczyć określonego z góry przedmiotu) i [metodologicznym](#) (badania muszą być prowadzone przy zachowaniu dokładnie opisanych procedur). W rezultacie wiedza naukowa może być weryfikowana, zaś po weryfikacji staje się ona wiedzą pewną. Co z tego wynika? By zrozumieć sens rozróżnienia filozofii i nauki, sięgniemy do tekstu niemieckiego filozofa Karla Jaspersa Czym jest [filozofia](#)? Zastanawiając się nad tym, co oddziela filozofię od nauki, będziemy mogli lepiej zrozumieć naturę samej filozofii.

Pewność poznania

Zastanów się, co różni wyniki badań naukowych i filozoficznych. Czy naukowcy osiągają pewną i sprawdzoną wiedzę na temat, który zbadali? A czy w przypadku filozofów jest tak samo? Czy jest to w ogóle możliwe?

” Karl Jaspers

Wprowadzenie do filozofii

Dla wyznawcy nauki najgorsze jest to, że filozofia nie dochodzi do jakichś powszechnie wiążących wyników, które można by poznać, a tym samym osiąść. Podczas gdy nauki szczegółowe zdobyły w swoich dziedzinach wiedzę nieodparcie pewną i powszechnie uznaną, filozofia celu tego nie osiągnęła [...]

Źródło: Karl Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkiewicz, Wrocław 2000, s. 5.

Badania naukowe prowadzone są według ściśle określonych przez metodologię procedur. Dzięki temu, eksperymenty naukowe są powtarzalne – jeśli wyniki są prawdziwe, różni naukowcy badając te same dane w ten sam sposób powinni osiągnąć identyczne wyniki. Nie da się zaprzeczyć: brak w filozofii jednomyślności co do ostatecznych wyników poznania. To, co dla nieodpartych racji zostaje uznane przez wszystkich, przeradza się tym samym w wiedzę naukową – przestaje być filozofią i odnosi się tylko do jakiegoś szczególnego obszaru tego, co poznawalne.

Źródło: domena publiczna.

Postęp

Czy w nauce i filozofii istnieje postęp? Możemy ukonkretnić to pytanie – czy wiemy więcej na temat biologii niż [Arystoteles](#)? Czy mamy dokładniejszy obraz Wszechświata

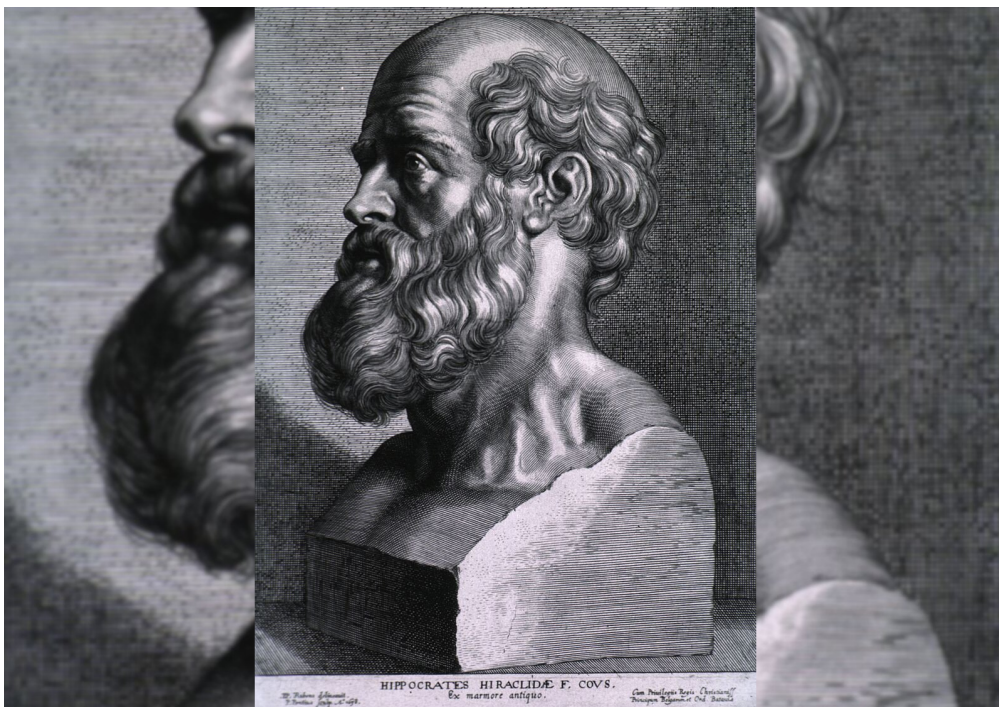
niż jónscy [filozofowie przyrody](#)? A co z [etyką](#) – czy współcześni filozofowie wiedzą więcej o tym, co jest dobre, a co złe, niż pierwsi etycy?

” Karl Jaspers

Wprowadzenie do filozofii

Myślenie filozoficzne nie jest też, w przeciwieństwie do nauk, procesem o charakterze postępu. Z pewnością zaszliśmy dziś o wiele dalej niż grecki lekarz Hipokrates.

Źródło: Karl Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkowicz, Wrocław 2000, s. 5.

Peter Paul Rubens, *Hippokrates*, 1638

Hippokrates z Kos (460-370 p. n. e.) - grecki lekarz, uznawany za prekursora współczesnej medycy, ponieważ jako pierwszy wyjaśniał przyczyny chorób w sposób racjonalny (a nie religijny). Autor teorii temperamentów, w leczeniu chorób stosował głównie dietę i ćwiczenia fizyczne. Autor zasady po pierwsze nie szkodzić

Źródło: domena publiczna.

” Karl Jaspers

Wprowadzenie do filozofii

Natomiast nie możemy chyba powiedzieć, że zaszliśmy dalej niż Platon. Wniknęliśmy tylko głębiej w materię wiedzy naukowej, którą

Platon się posługiwał. W samym zaś filozofowaniu może wcale mu nie dorównujemy.

Źródło: Karl Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkowitz, Wrocław 2000, s. 5.

Postęp naukowy oznacza proces stopniowego doskonalenia stanu wiedzy naukowej. Choć filozofowie nauki generalnie zgadzają się, że nauka się rozwija, nie dla wszystkich rozwój ten ma charakter postępu. Według teorii rewolucji naukowych Thomasa Kuhna, rozwój nauki nie jest liniowy, lecz cykliczny. Po okresie obowiązywania pewnego paradygmatu naukowego, czyli ogólnie akceptowanego modelu wyjaśniającego pewien fragment rzeczywistości, ciągłość rozwoju nauki zostaje zerwana – zerwanie to nazywa się rewolucją naukową – po której zaczyna obowiązywać inny paradygmat

Źródło: Davi.trip, dostępny w internecie: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Przedmiot filozofii, przedmiot nauki

Czy człowiek może obejść się bez myślenia filozoficznego? Czy przedmiot poznania nauki zajmuje kogoś, kto nie jest naukowcem? A jak ma się sprawa z filozofią – czy zajmuje się ona kwestiami, które są obojętne ludziom, którzy nie uprawiają filozofii profesjonalnie?

” Karl Jaspers

Wprowadzenie do filozofii

To , że filozofia – inaczej niż nauka – w żadnej ze swych postaci nie jest uznawana powszechnie i jednomyślnie, musi leżeć w samej jej naturze. Pewność, jaką uzyskujemy w filozofii, nie jest pewnością naukową, taką samą dla każdego intelektu, lecz raczej upewnieniem, w którym – gdy się powiedzie – współbrzmi cała istota człowieka. Podczas gdy poznanie naukowe odnosi się do poszczególnych przedmiotów, o których wiedza wcale nie jest niezbędna wszystkim, w filozofii chodzi o całość bytu, która obchodzi człowieka jako takiego, o prawdę, której rozbłyśnięcie przejawia głębiej niż wszelkie poznanie naukowe.

Źródło: Karl Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkiewicz, Wrocław 2000, s. 6.

W przeciwieństwie do nauki, filozofia nie jest zajęciem zarezerwowanym dla profesjonalistów. Charakterystyczne dla dzieci zdziwienie otaczającym światem również jest przejawem myślenia filozoficznego

Źródło: Pxhere, domena publiczna.

Karl Jaspers

” **Wprowadzenie do filozofii**

Rozwinięta filozofia jest wprawdzie związana z nauką: nauka w tym stadium rozwoju, jakie osiągnęła w danej epoce, stanowi jej przesłankę. Ale swój sens czerpie filozofia z innego źródła. Poprzedzając wszelką naukę, jest wszędzie tam, gdzie budzą się ludzie.

Źródło: Karl Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkowicz, Wrocław 2000, s. 6.

Filozofia a nauka

Na podstawie wcześniejszych rozważań Jaspers stara się uchwycić najbardziej podstawową różnicę między nauką a filozofią. Ten drugi sposób poznania wynika jego zdaniem z samej natury człowieka. Czym różni się istota poznania naukowego od istoty poznania filozoficznego? Jak koncepcja losu człowieka leży u podstaw tego poglądu na filozofię?

” **Karl Jaspers**

Wprowadzenie do filozofii

Greckie słowo „filozof” (*philosophos*) powstało w opozycji do terminu *sophos* i oznacza tego, kto kocha poznanie (istotę) w odróżnieniu od tego, kto posiadał rezultaty poznania i nazywa siebie „wiedzącym”. To znaczenie zachowało się do dziś: szukanie, a nie posiadanie prawdy stanowi istotę filozofii, istotę jakże często zdradzaną na rzecz dogmatyzmu, czyli wiedzy wypowiedzianej w twierdzeniach, ostatecznej i zupełnej, mogącej być przedmiotem nauczania. Filozofia oznacza bycie w drodze. Jej pytania są istotniejsze od odpowiedzi, a każda odpowiedź przemienia się w nowe pytanie.

Ale to bycie w drodze, które jest losem człowieka w czasie, kryje w sobie możliwość głębokiej satysfakcji, a w chwilach wzlotu – nawet możliwość spełnienia. Spełnienie zaś znajdujemy nie w dającej się

wypowiedzieć wiedzy, nie w twierdzeniach czy wyznaniach wiary, lecz jedynie urzeczywistniając w dziejach nasze człowieczeństwo, przed którym odsłania się sam byt. Urzeczywistnianie go w sytuacji, jaka w danej chwili jest udziałem człowieka, to sens filozofowania.

Źródło: Karl Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkiewicz, Wrocław 2000, s. 8.

Podsumowanie

Jaspers porusza problem stosunku filozofii i nauki. Twierdzi, że istnieje zasadnicza różnica między poznaniem naukowym a filozoficznym.

Refleksja filozoficzna – problematyzowanie i pytanie o sens ludzkiego życia – jest istotniejsza od odpowiedzi, które nigdy nie będą odpowiedziami ostatecznymi, lecz jedynie przyczynkiem do dalszych rozważań.

W odróżnieniu od tego, celem działalności naukowej jest osiągnięcie sprawdzonej i pewnej wiedzy na temat konkretnego, ściśle określonego wycinka rzeczywistości.

Różnica ta przejawia się w aspektach:

- **pewności poznania** – nauka osiąga wiedzę pewną i powszechnie uznaną, podczas gdy sens filozofowania polega na tym, że wyniki takich dociekań są zawsze dyskusyjne
- **postępu** – w nauce mamy do czynienia z postępowaniem – naukowcy wiedzą więcej niż kiedyś i lepiej potrafią wyjaśnić badane zjawiska; w filozofii postęp nie zachodzi
- **statusu przedmiotu poznania** – filozofia zajmuje się problemami, które są istotne dla każdego człowieka – kim jest, jakie jest jego miejsce w świecie, jaki jest sens jego egzystencji; przedmioty poznania naukowego nie mają, według Jaspersa, bezpośredniego znaczenia dla ludzi, którzy nie zajmują się nauką

Słownik

etyka

(gr. *ethikos, logos* - moralność, etyka) nauka o moralności, która jest ogółem ocen i norm moralnych przyjętych w danej zbiorowości społecznej (zbiorowości, klasie lub grupie społecznej, środowisku) w określonej epoce

filozofia

(gr. *philosophia* - umiłowanie mądrości) ogólna, racjonalna i krytyczna wiedza o wszystkim, co istnieje – przede wszystkim o: istocie i strukturze bytu, sposobach jego poznania, ocenie działań z perspektywy moralnej oraz procesach rozumowania i formułowania sądów oraz ogólna refleksja na temat miejsca człowieka w świecie. Ze względu na znaczenie źródłowe filozofię można rozumieć jako praktykę polegającą na nieustannym dążeniu do prawdy i wiedzy pewnej

jońska filozofia przyrody

grupa doktryn filozoficznych wypracowanych przez przedstawicieli pierwszego nurtu filozofii w starożytnej Grecji, których główną cechą wspólną jest poruszanie tego samego problemu: co jest zasadą (*archê*), z której powstały rzeczy. Zainteresowania jońskich filozofów przyrody ograniczały się do zjawisk przyrodniczych i zaowocowały koncepcjami kosmologicznymi w duchu monizmu materialistycznego, naturalizmu i hylozoizmu. Przedstawiciele: Tales z Miletu, Anaksymander, Anaksymenes, Heraklit z Efezu

metodologia

nauka o metodach działalności naukowej i stosowanych w nauce procedurach badawczych

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu wybitnego polskiego filozofa, prof. Jana Woleńskiego. Wybierz jeden z rodzajów stosunku między nauką a filozofią, który został omówiony w wykładzie, wyjaśnij swoimi słowami, na czym polega oraz uzasadnij, dlaczego przekonuje cię bardziej niż inne.

Jan Woleński

Filozofia i nauka – konflikt czy symbioza?

Popularne powiedzenie głosi, że filozofia jest królową nauk. Jak ktoś jednak zauważył, królowa nauk wcale nie musi być nauką. Tak czy inaczej, filozofia zawsze była porównywana z nauką. Dla jednych była jedną z nauk, dla innych czymś od nauki odrębnym. Byli i nadal są tacy, którzy utrzymują, że konflikt nauki i filozofii jest nieunikniony, ale odmienny pogląd głosi, że wzajemnie się uzupełniają.

[...]Wedle Ludwiga Wittgensteina filozofia jest niżej lub wyżej od nauki, ale nigdy obok niej. Jest wyżej dla tych wszystkich, którzy uważają filozofię za jakąś supernaukę – tak sądzili Platon i Edmund Husserl, dla których filozofia dostarczała episteme, podczas gdy tzw. nauki szczegółowe miały do zaoferowania tylko wiedzę przybliżoną, tj. niepewną. Słabszą odmianą tego stanowiska jest pogląd, że zadaniem filozofii jest formułowanie ogólnych założeń, np. metodologicznych (jak badać?) i ontologicznych (co istnieje jako przedmiot badania?). Tak czy inaczej, pogląd ten w obu wersjach, silniejszej i słabszej, głosi, że między nauką a filozofią zachodzi symbioza. [...] W filozofii, w przeciwieństwie do nauki, nie ma postępu, gdyż filozofowie wciąż roztrząsają te same problemy i stale oferują te same rozwiązania, co najwyżej ubrane w inne słowa. Pozytywiści proponują scjentyzm, tj. przekształcenie filozofii w jedną z nauk. Inaczej mówiąc, metoda filozofii ma być taka sama jak metoda nauk empirycznych, ewentualnie matematycznych. Wedle [Auguste'a] Comte'a zadaniem filozofii jest synteza nauk szczegółowych, a zdaniem filozofów z Koła Wiedeńskiego (neopozytywistów) – filozofia może stać się nauką, o ile zostanie przekształcona w

gałąź logiki skierowanej na logiczną analizę języka nauki. Szkopuł jednak w tym, że propozycja Comte'a owocowała bardzo spekulatywnymi teoriami, natomiast neopozytywiści wedle powszechnego mniemania (z którym w końcu zgodzili się i oni sami) dokonali zbyt ostrego zabiegu chirurgicznego na filozoficznym korpusie, eliminując z niego istotne problemy. Scjentyzm stara się postawić filozofię obok nauki, tj. na tym samym poziomie. Dotyczy to jednak tylko filozofii zreformowanej, tj. przekształconej w naukę taką, jak każda inna. Filozofia spekulatywna zajmuje w tym modelu miejsce niższe od nauki. Tym samym zachodzi konflikt między nauką a filozofią spekulatywną, zaś ich symbioza staje się niemożliwa. Znane są też rozwiązania wskazujące na odmienność filozofii i nauki z uwagi na ich różne cele. Przykładem może być egzystencjalizm ateistyczny lub religijny, który wskazuje, że nauka nie jest przydatna do rozstrzygnięcia rozmaitych kwestii egzystencjalnych, np. sensu życia, powinności moralnych, natury wartości czy kwestii związanych ze stosunkiem człowieka do Transcendencji (Boga). W ogólności można powiedzieć, że nauka nie pomaga w stawianiu i rozstrzygnięciu kwestii związanych ze światopoglądem, bo nie może tego uczynić. W zależności od tego, jak bardzo te problemy są cenione, filozofia może być wyżej (bo zajmuje się zagadnieniami osobliwie istotnymi, jak sądził Martin Heidegger) lub niżej od nauki (bo nie rozstrzyga owych zagadnień, chociaż nie może ich pomijać – być może sam Wittgenstein tak uważał). Najczęściej jednak w modelu tym, jako być może jedynym, stwierdza się niewspółmierność obu tych dziedzin. Jeszcze inna koncepcja, której hołduje autor niniejszych rozważań, uznaje, że filozof winien respektować naukę (np. trudno dyskutować o determinizmie bez uwzględnienia tego, co mówi nauka, a w szczególności fizyka, o porządku świata), ale też nie może zakładać a priori, że każdy problem filozoficzny ma swoje zwierciadlane odbicie w nauce. Wedle tego poglądu czasem właściwym modelem jest symbioza, czasem konflikt (gdy filozof decyduje się na dyskwalifikację nauki na podstawie swoich przeświadczeń filozoficznych), a czasem – niewspółmierność.

Jan Woleński, *Filozofia i nauka – konflikt czy symbioza?*, w: *Filozofuj!*, 4(10)/2016,

<https://filozofuj.eu/jan-wolenski-filozofia-i-nauka/>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Ułóż pytanie wielokrotnego wyboru dla kolegi lub koleżanki dotyczące treści audiobooka.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Tekst A

((Karl Jaspers

Wprowadzenie do filozofii

[1] W sprawach filozoficznych niemal każdy czuje się na siłach sądzić sam. Przyznajemy na ogół, że chcąc zrozumieć którąś z nauk, trzeba uczyć się, ćwiczyć, zdobywać metodę; natomiast w odniesieniu do filozofii każdy rości sobie prawo głosu i współuczestnictwa bez żadnych warunków wstępnych. Własne bycie człowiekiem, własny los i własne doświadczenie uchodzą tu za podstawę dostateczną. Żądanie, by filozofia była dostępna dla każdego, trzeba uznać za słuszne. Żmudne drogi zawodowych filozofów tylko wtedy mają sens, gdy przywodzą do człowieczeństwa: określa je sposób upewniania się o bycie i o nas samych w jego obrębie.

[2] Myślenie filozoficzne jest zawsze myśleniem samoistnym. Każdy człowiek musi zdobyć się na nie sam.

Zdumiewającą oznaką tego, że człowiek jako taki filozofuje samoistnie, są pytania dzieci. Nierzadko słyszy się z ust dziecka coś, co swoim sensem sięga bezpośrednio do głębi filozofowania. [...]

Dziecko dziwi się: „staram się pomyśleć, że jestem kimś innym, ale ciągle jestem sobą”. [...] Zdumiewa [je] zagadka bycia swoim „ja”, której nie sposób pojąć wychodząc od innych bytów. Pytając, [dziecko] zatrzymuje się u tej granicy.

Inne dziecko słucha historii stworzenia świata: na początku Bóg stworzył niebo i ziemię... I nagle pyta: „A co było przed początkiem?”. Przed tym chłopcem odsłonił się bezkres coraz to nowych pytań, niepoahamowany pęd intelektu, dla którego nie istnieje odpowiedź ostateczna. [...]

[3] Ponieważ człowiek nie potrafi się obejść bez filozofii, jest ona zawsze obecna w życiu publicznym, w przekazanych przez tradycję

przysłowia, w obiegowych zwrotach filozoficznych, w panujących przekonaniach – np. w języku oświeceniowym i treściach wiary politycznej, przede wszystkim jednak, od zarania dziejów – w mitach.

Źródło: Karl Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkiewicz, Wrocław 2000, s. 6–8.

Ćwiczenie 1

Zgodnie z tekstem A, filozofią zajmuje się...

każda istota rozumna, np. człowiek.

każdy, kto jest człowiekiem.

tylko zawodowy filozof.

dziecko, dopóki nie dorośnie.

Ćwiczenie 2

Zaznacz w tekście pytanie filozoficzne, które porusza problem samoświadomości.

zielony

[1] W sprawach filozoficznych niemal każdy czuje się na siłach sądzić sam. Przyznajemy na ogół, że chcąc zrozumieć którąś z nauk, trzeba uczyć się, ćwiczyć, zdobywać metodę; natomiast w odniesieniu do filozofii każdy rości sobie prawo głosu i współuczestnictwa bez żadnych warunków wstępnych. Własne bycie człowiekiem, własny los i własne doświadczenie uchodzą tu za podstawę dostateczną.

Żądanie, by filozofia była dostępna dla każdego, trzeba uznać za słuszne. Żmudne drogi zawodowych filozofów tylko wtedy mają sens, gdy przywodzą do człowieczeństwa: określa je sposób upewniania się o bycie i o nas samych w jego obrębie.

[2] Myślenie filozoficzne jest zawsze myśleniem samoistnym. Każdy człowiek musi zdobyć się na nie sam.

Zdumiewającą oznaką tego, że człowiek jako taki filozofuje samoistnie, są pytania dzieci. Nierzadko słyszy się z ust dziecka coś, co swoim sensem sięga bezpośrednio do głębi filozofowania. [...]

Dziecko dziwi się: „staram się pomyśleć, że jestem kimś innym, ale ciągle jestem sobą”. [...] Zdumiewa [je] zagadka bycia swoim „ja”, której nie sposób pojąć wychodząc od innych bytów. Pytając, [dziecko] zatrzymuje się u tej granicy.

Inne dziecko słucha historii stworzenia świata: na początku Bóg stworzył niebo i ziemię... I nagle pyta: „A co było przed początkiem?”. Przed tym chłopcem odstąpił się bezkres coraz to nowych pytań, niepoahamowany pęd intelektu, dla którego nie istnieje odpowiedź ostateczna. [...]

[3] Ponieważ człowiek nie potrafi się obejść bez filozofii, jest ona zawsze obecna w życiu publicznym, w przekazanych przez tradycję przysłowiach, w obiegowych zwrotach filozoficznych, w panujących przekonaniach – np. w języku oświeceniowym i treściach wiary politycznej, przede wszystkim jednak, od zarania dziejów – w mitach.

Ćwiczenie 3

Na podstawie tekstu A zdecyduj, czy stwierdzenia w tabeli są prawdziwe, czy fałszywe.

		Prawda	Fałsz
1.	Zdziwienie filozoficzne charakteryzuje profesjonalnych filozofów.	P ☐	F ☐
2.	Człowiek ma w sobie naturalną skłonność do filozofowania.	P ☐	F ☐
3.	Od kiedy ludzkość posiada naukę, może obejść się bez filozofii.	P ☐	F ☐
4.	Filozofia nie różni się istotnie od nauki.	P ☐	F ☐

Ćwiczenie 4

Na podstawie tekstu A uzasadnij tezę, że myślenie filozoficzne wynika z natury człowieka.

Ćwiczenie 5

Czy filozofia jest autonomiczna w stosunku do nauki? Uzupełnij tabelę, która prezentuje przekrój stanowisk dotyczących relacji nauki i filozofii (od skrajnej niezależności do skrajnej niezależności) przeciągając do niej stwierdzenia, które znajdziesz poniżej.

Filozofia jest radykalnie odrębna od nauki

Filozofia jest zasadniczo odrębna od nauki

Filozofia i nauka wzajemnie się uzupełniają

Filozofia jest częściowo zależna od nauki

Filozofia jest syntezą nauk

Filozofia jest niepotrzebna

Tam, gdzie domeny filozofii i nauki, rozstrzygający głos ma nauka, która na poparcie swoich twierdzeń ma dane empiryczne. Domena filozofii jest jednak większa niż domena nauki – nie wszystkie kwestie poruszane przez filozofie mogą zostać rozstrzygnięte naukowo.

Filozofia odpowiada na te same pytanie, co nauka, lecz robi to nieskutecznie.

Filozofia bada najgłębszy poziom rzeczywistości – ustala, co istnieje i jaka jest jego natura, pyta o warunki poznania rzeczywistości jako takiej. Przedmiotem filozofii jest więc ustalenie pierwszych zasad bytu, przedmiotem nauki – byty szczególne. Filozofia dostarcza więc metafizycznego fundamentu wiedzy naukowej.

Filozofia stawia własne pytania i formułuje własne odpowiedzi, ale może odwoływać się do faktów naukowych – interpretacja danych empirycznych może stanowić potwierdzenie idei filozoficznych.

Nauka zajmuje się danymi empirycznymi, zaś filozofia stawia pytania, których nie da się

rozstrzygnąć za pomocą doświadczenia. Domeny filozofii i nauki nie pokrywają się ze sobą, lecz razem tworzą całościowy obraz rzeczywistości. Nauka opisuje rzeczywistość, natomiast filozofia pyta o jej sens.

Filozofia jest dyscypliną pomocniczą nauki, porządkuje jej ustalenia i łączy ze sobą ustalenia różnych nauk szczegółowych.

Tekst B

((Karl Jaspers

Wprowadzenie do filozofii

[...] dziecko słyszy na spacerze o elfach, co noc tańczących opodal na polanie... „Ale przecież ich wcale nie ma...”. Wobec tego mówi się z dzieckiem o sprawach realnych, obserwuje położenie Słońca, objaśnia problem ruchu Słońca i obrotu Ziemi, dowodzi, że Ziemia jest kulista i obraca się wokół własnej osi. „To przecież wszystko nieprawda” – odpowiada dziewczynka i tupie nogą. „Przecież Ziemia jest nieruchoma. Ja wierzę tylko w to, co widzę”. „W takim razie nie wierzysz w Pana Boga, bo on też jest niewidzialny”. Dziewczynka zastanawia się chwilę, po czym zdecydowanie oznajmia: „Gdyby jego nie było, to przecież i nas by nie było”. To dziecko przejęte jest zdumieniem, że istnienie nie jest samo przez się; pojmuje ono różnicę między pytaniem o jakiś przedmiot w świecie a pytaniem o całokształt bytu i naszego istnienia.

Źródło: Karl Jaspers, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. Anna Wołkovicz, Wrocław 2000, s. 7.

Ćwiczenie 6

Zaznacz w tekście stwierdzenie dziewczynki, które można uznać za twierdzenie filozoficzne.

zolty

[...] dziecko słyszy na spacerze o elfach, co noc tańczących opodal na polanie... „Ale przecież ich wcale nie ma...”. Wobec tego mówi się z dzieckiem o sprawach realnych, obserwuje położenie Słońca, objaśnia problem ruchu Słońca i obrotu Ziemi, dowodzi, że Ziemia jest kulista i obraca się wokół własnej osi. „To przecież wszystko nieprawda” – odpowiada dziewczynka i tupie nogą. „Przecież Ziemia jest nieruchoma. Ja wierzę tylko w to, co widzę”. „W takim razie nie wierzysz w Pana Boga, bo on też jest niewidzialny”. Dziewczynka zastanawia się chwilę, po czym zdecydowanie oznajmia: „Gdyby jego nie było, to przecież i nas by nie było”. To dziecko przejęte jest zdumieniem, że istnienie nie jest samo przez się; pojmuje ono różnicę między pytaniem o jakiś przedmiot w świecie a pytaniem o całokształt bytu i naszego istnienia.

Ćwiczenie 7

Zdecyduj, na czym polega różnica między myśleniem naukowym a filozoficznym w świetle tego fragmentu?

Ćwiczenie 8

Jak pisze prof. Jan Woleński,

« znane są [...] rozwiązania wskazujące na odmiennność filozofii i nauki z uwagi na ich różne cele. Przykładem może być egzystencjalizm ateistyczny lub religijny, który wskazuje, że nauka nie jest przydatna do rozstrzygnięcia rozmaitych kwestii egzystencjalnych.

Jakich kwestii w świetle tego poglądu nie może rozstrzygnąć nauka? Podaj przykłady problemów filozoficznych.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Czym myślenie filozoficzne różni się od naukowego?

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Pojęcie filozofii. Uczeń:

5) wskazuje istotne cechy pytań filozoficznych: ogólność (abstrakcyjność), racjonalność, zorientowanie na to, co ostateczne lub najbardziej podstawowe.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- odróżnia myślenie filozoficzne od naukowego;
- definiuje filozofię w relacji do nauki;
- wskazuje różnice w poznaniu filozoficznym i naukowym;
- ocenia, w jakim stopniu filozofia jest dziedziną niezależną od nauki.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;

- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- audiobook.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów, żeby przed następnymi zajęciami przygotowali odpowiedzi na pytania: *Czy nauka i filozofia to dwa całkowicie odmienne i niezależne od siebie sposoby poznania rzeczywistości? Co je odróżnia, a co je łączy?*

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący zajęcia loguje się na platformie. Na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla temat lekcji, następnie omawia cel zajęć i informuje uczniów o ich planowanym przebiegu. Wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel zadaje uczniom pytania, na które mieli przygotować odpowiedzi przed lekcją, i rozpoczyna dyskusję na temat różnic między myśleniem naukowym i filozoficznym. Po zakończonej dyskusji wybrany uczeń dokonuje jej podsumowania.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie czytają indywidualnie tekst w sekcji „Przeczytaj”. Po lekturze formułują pytania, na które tekst odpowiada. Następnie weryfikują swoje propozycje z propozycjami kolegów i koleżanek. Omówienie najważniejszych zagadnień poruszonych w tekście.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Audiobook”, a następnie czyta polecenie *Wysłuchaj wykładu wybitnego polskiego filozofa, prof. Jana Woleńskiego. Wybierz jeden z rodzajów stosunku między nauką a filozofią, który został omówiony w wykładzie, wyjaśnij swoimi słowami, na czym polega oraz uzasadnij,*

dłaczego przekonuje cię bardziej niż inne. Uczniowie wykonują zadanie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając uczniom informacji zwrotnej.

3. Uczniowie w parach przygotowują przykłady pytań filozoficznych i pytań, jakie zadaliby na gruncie wybranej przez siebie nauki. Zastanawiają się, czym różnią się te pytania. Formułują wnioski, wykorzystując wiedzę z doświadczenia.
4. **Praca z zestawem ćwiczeń.** Uczniowie rozwiązują zadania od 1 do 4, czyli odnoszące się do tekstu źródłowego A.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie rozwiązują ćw. 5 w e-materiale.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Ćwiczenia w e-materiale odnoszące się do tekstu źródłowego B.

Materiały pomocnicze:

- Kuhn T., *Struktura rewolucji naukowych*, tłum. H. Ostromecka, Warszawa 1988.
- Amsterdamski S., *Między historią a metodą. Spory o racjonalność nauki*, Warszawa 1983.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.